

ნორმის პირველი ვერსია მოამზადა ივანე გიგინეიშვილმა, გამოქვეყნებულია 1970 წელს „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებში“.

ნორმის პროექტის ახალი რედაქცია შეიმუშავა მაკა ლაბარტყავამ.

პროექტი განხილულია თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს 2019 წლის პირველი ივლისის სხდომაზე და მიღებულია სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ექსპერტთა კომისიის 2019 წლის 2 აგვისტოს სხდომაზე. დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 394-ე დადგენილებით 2020 წლის 30 ივნისს.

თანდებულთა და თანდებულისან სახელთა მართლწერა

თანდებულთა და თანდებულისან სახელთა მართლწერასთან დაკავშირებით უნდა გატარდეს შემდეგი წესები:

1. იმ შემთხვევაში, როცა თანდებულისან სახელს ნაწილაკი არ დაერთვის, **-ზედა, -ზედ, -ზე** სახეობათაგან თანამედროვე ქართულში ერთადერთ სწორ ფორმად უნდა დარჩეს **-ზე: თავზე, ხელზე, მინაზე...**

-ც(ა) ნაწილაკის დართვისას მართებულია როგორც ძველი (**-ზედა**) სახეობა, ისე თანამედროვე ქართულში ფართოდ გავრცელებული **-ზე** ვარიანტიანი ფორმები:

-ზეც	-ზედაც
მთაზეც	მთაზედაც
მინაზეც	მინაზედაც
სახლზეც	სახლზედაც
ჩემზეც	ჩემზედაც
მეგობარზეც	მეგობარზედაც
რომელზეც	რომელზედაც

-ვე ნაწილაკის დართვისას მართებული ფორმებია როგორც **-ზედ**, ისე **-ზე** თანდებულისანი ვარიანტები:

-ზევე	-ზედვე
მთაზევე	მთაზედვე
მინაზევე	მინაზედვე
სახლზევე	სახლზედვე
ჩემზევე	ჩემზედვე

2. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ერთადერთი მართებული სახეობაა **-ში**. **-ც(ა)** ნაწილაკის დართვისას შეიძლება გამოიყენებოდეს **-შია** სახეობაც:

-შიც	-შიაც
ამაშიც	ამაშიაც
მთაშიც	მთაშიაც
ბარშიც	ბარშიაც

3. **-ც(ა)** ნაწილაკის დართვისას მართებულია **-თანა**, ხოლო **-ვე** ნაწილაკიან ფორმებთან – **-თან** სახეობა:

-თანა-ც	-თან-ვე
დედასთანაც	დედასთანვე
მეგობართანაც	მეგობართანვე
სახლთანაც	სახლთანვე
ჩემთანაც	ჩემთანვე

4. **-გან** თანდებულიან სახელებზე **-ც(ა)** ნაწილაკის დართვისას მართებული ფორმაა თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში დამკვიდრებული **-გან-ა-ც** ვარიანტი, ხოლო **-ვე** ნაწილაკის დართვისას – მხოლოდ გაუვრცობელი ფორმა:

-განა-ც	-გან-ვე
მეგობრისგანაც	მეგობრისგანვე
ძმისგანაც	ძმისგანვე
ჩემგანაც	ჩემგანვე

5. ნათესაობითი ბრუნვის ფორმებზე **-თვის**, **-კენ** და **-გან** თანდებულების დართვისას ორივე ვარიანტი (გაუვრცობელიც და გავრცობილიც) მართებულია: **ძმისთვის** და **ძმისათვის**, **სახლისკენ** და **სახლისაკენ**, **მეგობრისგან** და **მეგობრისაგან...**

6. **-მდე**, **-მდის**, **-მდი**, **-მდინ** და სხვა სახეობათაგან მართებულია მხოლოდ ორი – **-მდე** და **-მდის** ფორმები: **ქალაქამდე** და **ქალაქამდის**, **აქამდე** და **აქამდის...**

ამათგან თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში უპირატესია **-მდე** ვარიანტი.

7. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ერთმანეთისგან უნდა გაიმიჯნოს **-გან** და **-დან** (**//-იდან**) თანდებულებიანი ფორმები:

7.1. **-გან** გამოიყენება მაშინ, როცა თანდებულდართული ფორმა აღნიშნავს ან მასალას, ან

მოქმედების წყაროს, ან მოქმედების მიზეზს და მიუგებს კითხვებზე: ვისგან? რისგან? (წერილი მივიღე **ამხანაგისგან (ამხანაგისაგან)**; შაქარს ამზადებენ **ჭარხლისგან (ჭარხლისაგან)**; მიწვევა მიიღეს **უნივერსიტეტისგან (უნივერსიტეტისაგან)**).

7.2. **-დან (//-იდან)** გამოიყენება მაშინ, როცა თანდებულდართული ფორმა გამოსატყვევს მოქმედების დაწყების ადგილს ან დროს და მიუგებს კითხვებზე: საიდან? რა დროიდან? (**ქალაქიდან** ჩამოვიდა, **დილიდან** წვიმდა, **სამშობლოდან** დაბრუნდა).

8. **-ვით** თანდებული მხოლოდით რიცხვში უნდა დაერთოს მიცემითის გავრცობილ ფორმებს (ხმოვანფუძიანებსაც და თანხმოვანფუძიანებსაც): **დედასავით, კაცსავით, ლომსავით, მზესავით**, ხოლო სახელობით ბრუნვაში – მხოლოდ თანხმოვანფუძიანებს (**კაცივით, მეგობარვით, ლომივით**), მრავლობით რიცხვში კი – როგორც სახელობითის, ისე მიცემითის ფორმებს: **დედებივით, კაცებივით, მეგობრებივით... ბავშვებსავით, ჩურჩხელებსავით...**

პირის ნაცვალსახელზე **-ვით** თანდებულის დართვისას შესაბამისი კუთვნილებითი ნაცვალსახელის ფუძე უნდა იქნეს გამოყენებული და ერთადერთ სწორ ფორმად ჩაითვალოს მიცემითბრუნვიანი ვარიანტები (**ჩემსავით, შენსავით, ჩვენსავით, თქვენსავით**).

დასაბუთება

თანამედროვე ქართულში თანდებული დაერთვის სახელობით, მიცემით, ნათესაობით, მოქმედებით და ვითარებით ბრუნვათა ფორმებს. ზოგი თანდებული თითო ბრუნვას ერთვის, ზოგიც – ორს. თითო ბრუნვას ერთვის: **-ზე, -ში, -თან** (მიცემითს); **-კენ, -თვის** (ნათესაობითს); **-მდე //-მდის** (ვითარებითს); **-ურთ** (მოქმედებითს). ორ ბრუნვას ერთვის **-გან** (მოქმედებითსა და ნათესაობითს) და **-ვით** (სახელობითსა (მხოლოდ თანხმოვანფუძიანებს) და მიცემითს). ყველა ეს თანდებული თანამედროვე ქართულში ერთმარცვლიანია და შერწყმულია სახელის ბრუნვის ფორმასთან, ძველ ქართულში კი მათი უმრავლესობა ორმარცვლიანი იყო და სახელს არ შეერწყმოდა. შერწყმის პროცესში ცვლილებები მოხდა როგორც ბრუნვის ფორმებში, ისე თანდებულებშიც. სწორედ ამის გამო დღევანდელ სალიტერატურო ქართულში ზოგჯერ გვაქვს პარალელური ვარიანტები.

პარალელურ ფორმათა არსებობას სალიტერატურო ქართულში ისიც იწვევს, რომ ზოგი თანდებული დიალექტებში სხვადასხვა სახით არის წარმოდგენილი, აღსანიშნავია ისიც, რომ ბრუნვის ფორმასთან შერწყმისას კილოებში სალიტერატურო ენისგან განსხვავებული პროცესი შეინიშნება. მწერლობის გზით ამგვარი ფორმები, ბუნებრივია, სალიტერატურო ენაშიც იჭრება.

1. **-ზე** თანდებული მიცემით ბრუნვას დაერთვის და სამი სახით გვხვდება: **-ზედა, -ზედ და -ზე**. **-ზედა** სახეობა იხმარებოდა ძველ ქართულში, ცალკე იდგა და სახელის მიცემითი ბრუნვის ფორმა უცვლელად იყო წარმოდგენილი. ძველსავე ქართულში იგი ნათესაობით ბრუნვასაც დაერთოდა. **-ზედ** და **-ზე** სახეობები **-ზედა**-ს გამარტივების შედეგია და შერწყმულია ბრუნვის ფორმასთან. შერწყმისას მიცემითი ბრუნვის ფორმანტი დაკარგულია ყველგან: თანხმოვანფუძიანებთანაც და ხმოვანფუძიანებთანაც. მიცემითის **-ს** დაცულია III პირის ნაცვალსახელში **მა-ს-ზე**, მაგრამ ჩვენებითი ნაწილაკების დართვისას აქაც იკარგება: **ამა-ზე, იმა-ზე...**

აღსანიშნავია ისიც, რომ ქართული მწერლობის კლასიკოსებთან **-ზედ** და **-ზე** სახეობები თანაბრად გვხვდება.

-ზედ თანდებულიანი ფორმები ხშირია ილიას, ვაჟას, აკაკისა და ყაზბეგის შემოქმედებაში, აგრეთვე – უცხოურიდან ნათარგმნ ლიტერატურაში.

მაგ.: „კაცი მას ჰქვიან, ვინც ძონძები **ტანზედ** ჩაიცვა და მით ამაყობს“ (ვაჟა-ფშაველა); „ეს ოცი წელიწადია მხიარული ფერი არ მიუკარებია **ტანზედ**“ (ი. ჭავჭავაძე); „რამდენადაც გაგი იქ იტანჯებოდა, იმდენად **გორაზედ** მყოფთ ნუგემი ეძლეოდათ და იმედი ჰქონდათ“ (ალ. ყაზბეგი); „დარეჯან დედოფლის სასახლე მეტეხის **გორაზედ** გვიანი შუასაუკუნეების პერიოდის ძეგლია“ (დედათა მონასტრის ისტორია)...

თანამედროვე ქართულში ძირითად სახეობად დასტურდება **-ზე** თანდებულიანი ვარიანტები.

მაგ.: „გლეხი კაცი მოამრავლე, სახლი **სახლზე** მიადგო“ (მ.ჯავახიშვილი); „ჯაჭვის ხიდიდან

სალომე და პარმენი **მთაზე** ზეალმავალ დაკლაკნილ ბილიკს გაჰყვნენ“ (ნ. ლორთქიფანიძე); „ის ქალაქი დიდ **მდინარეზე** იყო გაშენებული“ (მ. ჯავახიშვილი); „მინც არ არსებობს **დედამინაზე** ისეთი ორი სიტყვა, ოდესმე ერთმანეთს რომ არ შეეხამოს“ (გ. დოჩანაშვილი); „...მკვდარი რო იპოვეს კუს **ტბაზე** სამი დღის წინათ“ (აკა მორჩილაძე) და ა. შ.

თუმცა გარკვეულ შემთხვევებში (პროზასა თუ პოეზიაში) მინც დასტურდება **-ზედა** ვარიანტიანი ფორმები.

-ზედ სახეობა იხმარება **-ვე** ნაწილაკის დართვისას: **თავზედვე, მთაზედვე, თქვენზედვე...**

მაგ.: „ხანჯალი **ტანზედვე** გაისწორა“ (ა. წერეთელი); „გაჯავრებულმა უფალმა **მთაზედვე** უთხრა ეს ამბავი მოსეს და დაემუქრა“ (სალმროთო ისტორია, წიგნი II); „სინას **მთაზედვე** მეფემ ააშენა წმ. ეკატერინეს მონასტერი, რომელიც გაამდიდრა ყოველის შემკულობით...“ (ბიბლიური ისტორია); „და შენს **თავზედვე** შენგან ცილსა როგორ მოგიტმენ, ვიცი ზარმაცი შენ არა ხარ...“ (ივ. მაჩაბელი, თარგმ.)...

თანამედროვე სალიტერატურო ენაში ძირითადად გვაქვს **-ზე** თანდებულიანი **-ვე** ნაწილაკდართული ვარიანტები: „**ამაზევე** მოგახსენე“; „**შენზევე** ითქვა“; „**ჩვენზევე** უკმაყოფილო ადამიანები რეკავენ“; „**თქვენზევე** ნათქვამი სიტყვა დამხვდა წინ“. ამას მხარს უჭერს ქართული ენის ეროვნული კორპუსისა და ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენის კორპუსის მონაცემებიც.

-ზედა სახეობა იხმარება **ც(ა)** ნაწილაკის დართვისას: **თავზედაც, თქვენზედაც, ჩემზედაც, რომელზედაც, იმაზედაც, მასზედაც.**

მაგ.: „**თქვენზედაც** გული შემტკივა... აი ამოდენა (დაბლა ხელით აჩვენა) ხელში მჭერიხართ“ (ი. ჭავჭავაძე); „მაგრამ თემი და მისი საქმე **შენზედაც** დიდია და **ჩემზედაც**“ (ალ. ყაზბეგი); „შეიტანა შიგ ორი მოკლე ფიცარი, **რომელზედაც** უნდა დაენვინა სპიდონა“ (დ. კლდიაშვილი); „დისწულიც ტყეში გამივარდა და მამაც ციხეში მილპება, **იმაზედაც** იტყვი, ალექსანდრე კაცი არ არისო?“ (მ. ჯავახიშვილი); „მატყლის დიდ საბანს **თავზედაც** კი წაიფარებდა და ჩათბუნების მოლოდინში ინაბებოდა“ (გ. დოჩანაშვილი)...

თანამედროვე ქართულში **-ც(ა)** ნაწილაკთან **-ზე** თანდებულიანი ფორმები უფრო ხშირად დასტურდება: **შენზეც, ჩემზეც, რომელზეც, იმაზეც, მასზეც.**

მაგ.: „ეს იმის დასტური იქნება, რომ რასაც ახლა გეტყვი, **იმაზეც** ყაბული ხარ“ (ჭ. ამერიჯიბი); „**შენზეც** ვიცი, – ხმას აუნია მაკუცუნამ: – შენ იცი, რას უზამ ვასიკო მუხაშავერიას? (აკა მორჩილაძე); „მისი ღიმილი **ჩემზეც** გადმოდის და ველარ ვულიმი“ (გ. დოჩანაშვილი); „ყოველთვის ვჩხუბობდი და ერთადერთი გოგოა დედამინის ზურგზე, **რომელზეც** არასოდეს არაფერი გამიფიქრია“ (აკა მორჩილაძე); „შემთხვევა იმდენად უჩვეულო იყო, რომ ღირს **მასზეც** ორიოდ სიტყვის თქმა“ („საქ. რესპუბ.“, 2005).

-ზედა თანდებული ჩვეულებრივია პოეზიის ენაში: „გამწიეს და გამომწიეს ჩამომკიდეს **ცხენზედაო**“ (ხალხური); „ვზივარ სამეფო **ტახტზედა!** შეურაცხყოფას ვინ მკადრებს? სალამს მიძღვნიან **ცდაზედა**“ (ვაჟა-ფშაველა); „დაბრძანდა ოქროს **ტახტზედა**, ვით მეფე ქვეყნის მპყრობელი“ (ვაჟა-ფშაველა); „მაღალ **მთაზედა** ავაგე სასახლე ახალ-ახალი, ლითონზე უფრო მაგარი, პირამიდებზე მაღალი“ (გ. ტაბიძე); „ადამის მოდგმა დაობლდა თუ გველი განვა **ცაზედა**“ (მ. კოსტავა); „ხან ხმელზე, ხანაც **ზღვაზედა**, არც კლდეზე ჩაეძინება“ (ვ. ხორნაული)...

ზოგ მწერალთან **-ზედა** თანდებული გამოიყენებოდა იმ შემთხვევაშიც, როცა ფრაზის შეკვრა იყო საჭირო: „უკეთესია კობლოვის **თარგმანზედა**“ (ი. ჭავჭავაძე); „დაასვენეს **ტახტზედა**“ (ი. ჭავჭავაძე), თუმცა თანამედროვე ქართულში **-ზედა** ვარიანტი არც ამ შემთხვევაში გამოიყენება. „უკეთესია შენს **ლექსზე**“, „დაჯდა **ტახტზე**“...

2. მიცემით ბრუნვას დაერთვის **-ში** თანდებულიც. ძველ ქართულში გვექონდა **-შინა**, შემდეგ – **-შიგან**. ისინი ცალკე მდგომი თანდებულები იყო და მათ წინ სახელის მიცემითი ბრუნვის ფორმა უცვლელად დასტურდებოდა. ახლანდელი **-ში** შერწყმულია ბრუნვის ფორმასთან და ბრუნვის

ფორმანტი დაკარგულია. ბრუნვის ნიშანი დაცულია მხოლოდ III პირის ნაცვალსახელთან: **მასში** (მაგრამ: **ამაში, იმაში...**). დიალექტებში არის **-შიდ, -ჩი, -ჩიგ, -ჩიგა** სახეობები, მაგრამ თანამედროვე სალიტერატურო ენაში ისინი არ გვხვდება.

-ც(ა) ნაწილაკის დართვისას გამოიყენება **-შია** სახეობაც: „ზოგი ჩემს **გულშიაც** ჩაიხედე“ (ი. ჭავჭავაძე); „ბატონო, გეძებთ თავქუდმობდილი, **სასახლშიაც** გახლდით, ვერ გნახეთ!“ (ა. წერეთელი); „მასწავლებლის **ოთახშიაც** კარგა ბლომად ირევა ხალხი“ (ე. გაბაშვილი)...

თანამედროვე ქართულში ასეთ შემთხვევებში უპირატესობით სარგებლობს **-ში** (და არა **-შია**) სახეობა.

მაგ.: „სანოლ **ოთახშიც** გავვარდი, იქაურობაც წივილ-კივილით მოვირბინე“ (ჭ. ამირეჯიბი); „ჰო, მოგართმევინ, სულ კაპიკ-კაპიკ ჩავითვლიან, **სახლშიც** წამოგყვებიან, არ გინდა?“ (ნ. შატაძე); „ზღვაზე ვიყავი და თან **სახლშიც** ვიყავი... კაროჩე, რას გეუბნები“ (აკა მორჩილაძე); „მზე **წვიმაშიც**, თოვლსა და ღრუბლიანობის დროსაც არ მოგვაკლებს ულტრაიისფერ სხივებს“ („საქ. რესპუბ.“, 2014) და სხვ., თუმცა დასტურდება **-შია** სახეობიანი ვარიანტებიც: „ეგევე რწმენა ჩაენერგა ძმის **გულშიაც**“ (დ. კლდიაშვილი); „ის შენი ქმარი **სახლშიაც** არ იღებს ხმას?“ (რ. ჭეიშვილი); „შენი სიტყვა უთხარი, ესეც დაგჭირდება **გზაშიაც** და **ცხოვრებაშიაც**“ (ლ. გოთუა); „გუშინ ოპოზიციას არეულობის მონყობა **გულშიაც** არ გაუვლია“ („ახალი თაობა“, 2008); „ზოგი უფრო ახლობელი, **ოთახშიაც** შემოვიდოდა, და იმ მძიმე დღეში მყოფს, გულს შვებად მოეფონებოდა“ („ლიტ. საქ.“, 2003).

პოეზიაში **-შია** ვარიანტი ბუნებრივია: „დამისიეს, გამომიდგნენ, გავექეცი განზედაო, **აღმართშია** მე ვაჯობე, იმათ თავდაღმართზედაო“ (ხალხური).

3. **-თან** თანდებულიც მიცემით ბრუნვას დაერთვის. იგი ძველი ქართულის ცალკე მდგომი **თანა** თანდებულისაგან მომდინარეობს, რომელიც ძველ ქართულში მიცემითსაც დაერთოდა და ნათესაობითსაც. მიცემითი ბრუნვის ნიშანი **-ს** დაკარგულია (ე. ი. **სთ** კომპლექსი გამარტივებულია) თანხმოვანფუძიან სახელებთან (**ბალ-თან, სახლ-თან...**), მაგრამ შემონახულია ხმოვანფუძიანებთან (**ეზო-ს-თან, მამა-ს-თან...**). მთის კილოებში ორივეგან გვაქვს: როგორც თანხმოვანფუძიანებთან, ისე ხმოვანფუძიანებთან (**სახლ-ს-თან, დედა-ს-თან**). სხვა აღმოსავლურ კილოებში **ს** ზოგჯერ ხმოვანფუძიანებთანაც იკარგება (**მამათან**) ან სუსტდება და მას **ჲ** ცვლის (**მამა-ჲ-თან**), ზოგ დასავლურ კილოში კი ხმოვანფუძიან სახელებში მიცემითის **ს** შემონახულია, მაგრამ დაკარგულია თანდებულის **თ** ელემენტი და **სთ** კომპლექსი ამ გზითაა გამარტივებული (**ეზო-ს-ან, მამა-ს-ან**)... ეს კილოური მოვლენები სალიტერატურო ქართულზე გავლენას ვერ ახდენს...

-ც(ა) ნაწილაკის დართვისას გვქონდა ორივე სახეობა: **ამხანაგთანც** და **ამხანაგთანაც**; **დედასთანც** და **დედასთანაც**, თუმცა თანამედროვე ქართულში **-თანც** ვარიანტიანი ფორმები ფაქტობრივად აღარ დასტურდება. ისინი მთლიანად ჩაანაცვლა **-თანაც** სახეობამ.

მაგ.: „ამ ლაპარაკში ისინი მივიდნენ **სახლთანაც**, რომელიც უფრო ქოხს ჰგავდა“ (დ. კლდიაშვილი); „სხვა საქართველოს“ ჯავრი კი **გულთანაც** არ გაუკარებია“ (ლ. სანიკიძე); „ამ რამდენიმე დღის წინ დარეკეს მის **ძმასთანაც**, რომელსაც აუხსნეს, რომ შესაძლოა სულხანის ფიზიკური ლიკვიდაცია“ („რეზონანსი“, 2005), „...დანესებულებაში არ არის ის პირობები, რომ ბავშვმა ერთდროულად **დედასთანაც** იცხოვროს და პარალელურად სკოლაშიც იცხოვროს“ („საქ. რესპუბ.“, 2012); „მანამდე და მის შემდეგაც ბევრი ჩამოსულა, იმ **ხესთანაც** ბევრს ჩაუვლია“ („დილის გაზეთი“, 2000); „მონიტორინგის ორგანოს ხელშეკრულება გზების დეპარტამენტის კვლევით **ინსტიტუტთანაც** აქვს გაფორმებული“ („საქ. რესპუბ.“, 2010) და სხვ.

-ვე ნაწილაკი თანამედროვე ქართულში დაერთვის მხოლოდ გაუვრცობელ ფორმებს.

მაგ.: „აღამიანი თუ შენ გიჩივის, სარჩელი **შენთანვე** უნდა მოიტანოს“ („საქ. რესპუბ.“, 2007); „ეს თქვენთვის ძვირფასი სახსოვარია და **თქვენთანვე** უნდა დარჩესო“ („ახალი 7 დღე“, 2005); „რა თქმა უნდა, ავტომობილი **კარებთანვე** ჩამოუყენეს“ („მწერალი“, 2002).

4. ნათესაობითი ბრუნვის ფორმას დაერთვის **-თვის** თანდებული. ამ თანდებულის დართვისას ბრუნვის ფორმაში ცვლილებები არ ხდება. ბრუნვის ფორმა გაუვრცობლადაც შეიძლება იყოს

წარმოდგენილი და გავრცობილადაც (**მეგობრისთვის, მეგობრისათვის; დედისთვის, დედისათვის...**).

მაგ.: „ვითომ მისთვის – **მეგობრისთვის** გაკეთდა ეგ და უარეს საძებარში და თავსატეხში ჩავაგდეთ ახლა“ (ჭ. ამერიჯიბი); შდრ.: „ოლონდ აქტი გონიერი გვიქადაგებს: ჯერ არს რათა მეგობარმან **მეგობრისათვის** სული თვისი დადვას“ (მ. ჯავახიშვილი); „ჩონგური უჩუქნია თურმე **დედისთვის** აგურისფერჩოხიან მამაკაცს“ (კ. გამსახურდია); შდრ.: „ოტია ახლა იმის რჩევაში იყო, თუ როგორ გამოეცხადებინა **დედისათვის** თავისი განზრახვა“ (დ. კლდიაშვილი), ან კიდევ: „რალაცნაირად ეშინოდა, ერთხელ არ გაუსწორებია **მამისთვის** მზერა, მალულად თუ შეათვალიერებდა“ (გ. დოჩანაშვილი); „ეს რომ კოშა თოლორაიას გაუგია, გამწყრალა, **ამხანაგისთვის** საყვედური უთქვამს“ (ჭ. ამერიჯიბი).

აღმოსავლურ დიალექტებში გვხვდება **-თვინ, -თვინა, -თვი** სახეობები, რომელთაგანაც **-თვინ** ზოგ დასავლურ დიალექტშიც არის შემორჩენილი. ამ სახეობებმა ადრევე იჩინა თავი და საკმაოდ ხშირად გვხვდება XIX საუკუნის კლასიკოსთა ენაშიც (**-თვინ** – ილიასთან, ალ. ყაზბეგთან, **-თვი** – ვაჟა-ფშაველასთან).

კილოური მოვლენები სალიტერატურო ენაზე გავლენას ვერ ახდენს, შესაბამისად, გაბატონებულია მხოლოდ **-თვის** სახეობა.

5. ნათესაობითი ბრუნვის ფორმას დაერთვის **-კენ** თანდებულიც. ფონეტიკური ცვლილებები არც ამ თანდებულის დართვისას ხდება და ბრუნვის ფორმა შეიძლება იყოს გავრცობილიც და გაუვრცობელიც (**სახლის-კენ** და **სახლისა-კენ; ეზოს-კენ** და **ეზოსა-კენ**). მაგ.: „ჯაყოს თითქო არ ესმის, ორივე ხელს **ეზოსკენ** იქნევს, თითქო პეშვებით ოქროს უყრისო“ (მ. ჯავახიშვილი); შდრ.: „დუქნის წინ გაიარ-გამოიარა უღვაშების გრეხით, გადიარა კაკლუას **ეზოსაკენ** და გამოეხმაურა გზირს“ (ვ. ბარნოვი); „მესამე დღესვე მთელი ეს აუარებელი ხალხი, ლევანის სპა-ჯარით შევსებული, **მთისკენ** გაემართა“ (ნ. ლორთქიფანიძე); შდრ.: „დილით ადრე გავირეკე **მთისაკენ** ცხვარი“ (გ. ჩოხელი); „დევნილი ნადირის უნებური სიამაყით დაგებერა თხელი ნესტოები, **ზღვი-სა-კენ** იცქირები“ (გ. დოჩანაშვილი); შდრ.: „უნდა დაისვენოთ, გადით პარიზიდან – ან **ზღვისკენ** გაისეირნეთ“ (მ. ჯავახიშვილი)...

მთის კილოებში (მაგ., ფშაურში) გვაქვს **-კე, -კ** სახეობებიც, რომლებიც ხშირად დასტურდება ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებაში. **-კე** ვარიანტი ჯერ კიდევ „ვეფხისტყაოსანში“ გვხვდება.

თანამედროვე სალიტერატურო ენაში ერთადერთი მართებული ვარიანტია **-კენ**.

6. **-მდე // -მდის** თანდებული დაერთვის ვითარებითი ბრუნვის ფორმას. ძველ ქართულში **-მდე // -მდის** თანდებულების წინ **დ** მეტწილად დაცული იყო (**დღე-დ-მდე // დღე-დ-მდის; სახლ-ად-მდე**), თუმცა ადრევე დაიკარგა. მხოლოდ თანხმოვანფუძიან სახელებშია შემონახული ვითარებითი ბრუნვის ნიშნის **ა** ელემენტი (**სახლ-ა-მდე**). ძველ ქართულში გვხვდებოდა ამ თანდებულის ორივე სახეობა. XVI-XVIII საუკუნეების სალიტერატურო ენაში მათ დაემატა **-მდენ, -მდენა, -მდი, -მდინ, -მდინა, -მდისინ, -მდისინა** ვარიანტები, რომლებიც ამჟამად დაცულია კილოებში, ზოგი მათგანი გვხვდება XIX საუკუნის II ნახევრის მწერალთა ენაშიც. მაგ.: „**შემოდგომამდინ** გაუძლო“ (ი. ჭავჭავაძე); „სოლომონმა **ჭიშკრამდი** მიაცილა“ (დ. კლდიაშვილი); „ხორციდან დანყებული **სულამდინ** გამცალა“ (გ. წერეთელი).

-მდი სახეობა გავრცელებული იყო დასავლეთ საქართველოდან გამოსულ მწერალთა ნაწერებში (ა. წერეთელი, დ. კლდიაშვილი, ნ. ლორთქიფანიძე...), ამ ფორმას იცავდა სილოვან ხუნდაძე, ხოლო **-მდინ** სახეობა საკმაოდ ხშირად გვხვდება აღმოსავლეთ საქართველოდან გამოსულ მწერლებთან:

-მდი: „ძმაო ნიკო! მე სხვადასხვა შემთხვევის გამო **ხუთშაბათამდი** ვერ მოვდივარ“ (ა. წერეთელი); „სკოლაში იმას თუ გასწავლიან, **შუადღემდი** იძინეო!“ (ვაჟა-ფშაველა); „საწყალ სონიას არც კი გაუგია, როგორ გამოიარა გზა ქველიძიდან **სახლამდი**“ (დ. კლდიაშვილი); „იმას მოგახსენებდით, ბატონო, **შუადღემდი** სანახავადაც ვერ მიხვალ...“ (გ. ერისთავი); „ეზო სახლიდან **ჭიშკრამდი** ნელ-ნელა დაღმართ მიდის“ (ნ. ლორთქიფანიძე)...

-მდინ: „თქმულა, რომ არავინ დარჩება **ბოლომდინ** მოუმდურავი“ („გაბაასება კაცისა და სოფლისა“); „ლუარსაბმა სიზმარი თავიდან **ბოლომდინ**, როგორც იყო, ისე უამბო“ (ი. ჭავჭავაძე); „მე უფალმა იმოდენა ღონე კიდევ შემარჩინა, რომ ჩემს ბედს **ბოლომდინ**, საფლავის **კარებამდინ**,

მივიტან“ (ი. ჭავჭავაძე); „ეს ერთი თუმანი მომცა და ამაში **შემოდგომამდინ** თხუთმეტი მანეთის ბარათი ჩამომართვა“ (ა. ფურცელაძე); „მინც ღრმა **შემოდგომამდინ** იცოდა სოფლად ყოფნა, მხარში ედგა თავის დედამთილს“ (ვ. ბარნოვი)...

-**მდე**: „**ფოთამდე** ორ დღეს მოვუნდი სიარულს“ (ა. წერეთელი); „უჰ, **აქამდე** როგორ ვერ მივხვდი – თქვენ ძალიან ჰგავხართ აურელიანო – სქელს“ (გ. დოჩანაშვილი); „იმ ღამეს ოთარაანთ ქვრივს **დილამდე** ძილი არ მიჰკარებია“ (ი. ჭავჭავაძე); „**ქალაქამდე** დიდი გზა გვაქვს“ (მ. ჯავახიშვილი); „საკვირველია **ჩემამდე** რატომ არ მოვიდა თოთიას და მანგიას შუღლი“ (მ. ჯავახიშვილი); „თელავიდან **ქალაქამდე** პატარა მანძილია“ (მ. ჯავახიშვილი); „ყრმა რომ **ცამდე** მართალი იყოს, ბატონს ვერ უჩივლებს, ნება არა აქვს“ (მ. ჯავახიშვილი); „მიყვარს მარტო ქარიშხალი თვალუნვდენელ ზღვიდან **ზღვამდე**“ (გ. ტაბიძე); „და ეს ქვეყანა აივსოს **ცამდე**, შხამით და გესლით მორიელისა“ (ლ. ასათიანი); „რას ვხედავ – რამდენიმე ჯველ მეზობელს, **ჩემამდე** მოუყრია აქ თავი“ (დ. ტურაშვილი); „კიდმანი **ეკლესიამდე** კრემისფერი ლიმუზინით მივიდა“ („ხვალინდელი დღე“, 2006).

-**მდის**: „დილიდან **სალამოდის** ვდიე ხან ერთს და ხან მეორეს“ (ა. წერეთელი); „**ფერისცვალეზამდის** არ მოიცდის ხოლმე“ (ი. ჭავჭავაძე); „ნაჰყვა დედოფალს **ეკლესიამდის** და იქიდან ყურთნამლები მაყრულით გამოჰყვა ახლად ჯვარდანერილებს“ (დ. კლდიაშვილი); „გულგადატრიალებულმა ძლივს მიაღწია ცოცხალმა **სახლამდის**“ (დ. კლდიაშვილი); „**ქალაქამდის** ევლოთ და ეხლა, ერთ გუნდად შეგჯგუფებულნი, გატაცებით გაჰმღეროდნენ“ (ვ. ბარნოვი); „კი მაგრამ, სად იყავ **აქამდის** გადაკარგული, შე ღვთისპირიდან გადავარდნილო?“ (დ. შენგელაია); „დღეს მე მსურს ვიმღერო ისე, როგორც **ჩემამდის** არავის უმღერია, რადგან ეს სიმღერა შენზე იქნება“ (ტ. ტაბიძე); „ზღვიდან ცამდის, ციდან **ზღვამდის**, მზის აღმური ჩადის... ჩადის!“ (გ. ტაბიძე).

-**ც** ნაწილაკის დართვისას ჩნდება მავრცობი ხმოვანი: **აქამდის – აქამდისაც, სახლამდის – სახლამდისაც, სკოლამდის – სკოლამდისაც...**

თანამედროვე ქართულში ძირითადად **-მდე** ვარიანტიანი ფორმები გვაქვს. **-მდის** აქტიურად გამოიყენება რამდენიმე გაქვეავებულ ფორმაში – **ნახვამდის, ხვალამდის**, თუმცა ეს უკანასკნელიც (**ხვალამდის**) ნელ-ნელა **-მდე** ვარიანტზე გადადის.

ზემოთქმული ეხება როგორც გამოთხოვების, დამშვიდობების აღმნიშვნელ გამოთქმებს, მაგ.: „აბა, მშვიდობით, **ხვალამდე**“, შდრ.: „– **ხვალამდის!** – მითხრა იანგულიმ და მხოლოდ ახლა შევამჩნიე, ზედა ტუჩი შესივებული ჰქონდა“ (ნ. დუმბაძე), ისე დროის ზმნისართებს, მაგ.: „**ხვალამდე** არ ჩამოვივლიანო, ძობამ რომ უთხრა, – ვინ აღარ ჩამოვივლის?“ (ჭ. ამირეჯიბი); „რას ფიქრობ, ვერტმფრენი რომ გავუშვათ და **ხვალამდე** აქ დავრჩეთო“ (კ. გამსახურდია); „ნულარ ტირი, ძამიკო, **ხვალამდე** გასძელ, და სამ ულუფას მოვაცემინებ“ (გ. დოჩანაშვილი), შდრ.: „მხოლოდ გთხოვთ **ხვალამდის** დამაცადოთ, დღეს მეტად სუსტადა ვარ“ (ა. ყაზბეგი); „თქვენი პატივისცემით გამოძიება **ხვალამდის** გადამიდგია, – და წყნარად გავიდა“ (ა. ყაზბეგი); „შენ აქ მოისვენე **ხვალამდის**, – ჯვარი გადასახა, შიშჩამდგარი თვალებით ერთხელ კიდევ შეხედა ყრმას“ (გ. აბაშიძე).

გამოთხოვების, დამშვიდობების შემთხვევაში, ბუნებრივია, მართებულ ფორმად **-მდის** თანდებულისანი (**ნახვამდის**) ვარიანტი მიიჩნევა, რასაც მხარს უჭერს „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი“ და სტატისტიკურ მონაცემთა ანალიზიც, მაგ.: „ხათუთა, ჩემო ხათუთი! **ნახვამდის**, გენაცვალოს ვაჟიკა, **ნახვამდის!** (მ. ჯავახიშვილი); „წარმოიდგინეთ, სულ სხვა რამ შემძახა: **ნახვამდის**, სიმიკოო! (გ. დოჩანაშვილი); „აბა, **ნახვამდის**, არ დაგავინყდეს! – და ბიჭი გადაუხვევს გზაბოძალში“ (ნ. ლორთქიფანიძე); „**ნახვამდის!** – მივაძახე და სამაგიერო პასუხს აღარ დაველოდე“ (დ. შენგელაია)... თუმცა გვხვდება დამშვიდობების, გამოთხოვების შინაარსით გამოყენებული **-მდე** თანდებულისანი (**ნახვამდე**) ფორმაც: „გზა მშვიდობისა! **ნახვამდე**, – მიუგო გილიომენმა...“ (გ. ფლობერი)...

როცა ზემოთ წარმოდგენილი ლექსიკური ერთეული დროის ზმნისართის ფუნქციით არის გამოყენებული, **-მდე** თანდებულისანი ფორმები სჭარბობენ **-მდის** თანდებულისანი ფორმებს.

მაგ: „ყოველი დღე, მის **ნახვამდე** რომ ედო, ღვთის საჩუქრად მიაჩნდა“ („ლიტ. პალიტრა“, 2008); „მათ მიერ წარმოდგენილი შედეგები იუმორისტული ვიდეოფილმების **ნახვამდე**, ნახვის დროს და შემდეგ, დიდ შთაბეჭდილებას ახდენენ“ („საქ. რესპუბ.“, 2010); „ჩემი ოჯახი აღნიშნული დეოფირის **ნახვამდე**, გამოძიებასთან თანამშრომლობაზე უარს აცხადებდა“ („რეზონანსი“, 2007)...

7. **-გან** თანდებული ორ ბრუნვას დაერთვის: ნათესაობითსა და მოქმედებითს. ნათესაობითზე

დართვისას ბრუნვის ფორმა გავრცობილადაც შეიძლება იყოს წარმოდგენილი და გაუვრცობლადაც (**შვილისგან** და **შვილისაგან**; **გოგოსგან** და **გოგოსაგან**; **ძმისგან** და **ძმისაგან...**).

მაგ.: „თედოს ყინჩანთელი კვერცხი, მართლა კვერცხი კი არა, **ხისგან** იყო გამოთლილი“ (თ. ბიბილური); შდრ.: „სამაგიეროდ მრავლად მოიპოვებოდა იქ კოდი, **ხისაგან** გამოჭრილი, მრგვალი და გრძელი“ (გ. რობაქიძე); „აქლემიც იგივე **მინისგან** გამოძერწაო ღმერთმა, რა მინისგანაც პირველი ადამიანი“ (ლ. სანიკიძე); შდრ.: „ევროპის სტეპები გადათქერეს და სრულიად ევროპული სამყარო **მინისაგან** აღგვისა და გაცამტვერების წინაშე დააყენეს“ (ლ. სანიკიძე); „**მზისგან** შერუჯულ შიშველ ნვივებზე კუნთების ჯაჭვი უთამაშებს“ (ლ. ქიაჩელი), შდრ.: „მუხისფოთლებიანი შტო ხეირიანად შეუკრავს და გვირგვინად დაუდგამს თავზე **მზისაგან** დასაფარავად“ (ნ. ლორთქიფანიძე).

-**გან** თანდებულისანი ნათესაობითი აღნიშნავს ან მასალას, ან მოქმედების წყაროს, ან მოქმედების მიზეზს და მოგვიგებს კითხვებზე: ვისგან? რისგან? (წერილი მივიღე **მეგობრისგან...** შაქარს **ჭარხლისგან** ამზადებენ...), ხოლო **-გან** თანდებულისანი მოქმედებითი გამოხატავს მოქმედების დაწყების ადგილს ან მოქმედების დაწყების დროს, შესაბამისად, მოგვიგებს კითხვებზე: საიდან? რა დროიდან? მაშასადამე, გამოხატავს დაწყებითობის სემანტიკას.

-**გან** თანდებული მოქმედებითი ბრუნვის მხოლოდ გაუვრცობელ ფორმას ერთვის.

დაწყებითის ფუნქციით ძველ ქართულში იხმარებოდა უთანდებულო ფორმა (იგინი წარვიდეს ადრე მიერ **საფლავით**. – მ. 28,8; გარდამოკდა იგი მიერ **მითით**. – მ. 8,1; მე ოდეს აღვმალდე **ქუეყანით**. – ი. 12,32; მოვიდეს **ქართლით**. – ხანძთელი). შემდგომ ამ ფორმას **-გან** თანდებული დაერთო (**პირველითგან** იყო სიტყუა. – ი. 1,1; დასვა იობს წყლულება ბოროტი **ფერკითგან** ვიდრე თავამდე. – იობ. 2,7), რასაც მოჰყვა ფონეტიკური პროცესები: ჯერ თანდებულის მჟღერი **გ-**ს გავლენით ბრუნვის ნიშანი **თ** გამჟღერდა და **დ-დ** იქცა (**ქალაქ-იდ-გან**), შემდეგ თანდებულის **გ-**ც დაიკარგა და დაგვრჩა **ქალაქ-იდ-ან**. ხმოვანფუძიან უკვეცელ სახელებთან გვაქვს **-დან: წყარო-დან, სამშობლო-დან...** ფაქტობრივ, ფორმალურად **-გან** თანდებულმა შეიცვალა სახე. ამიტომაც სამეცნიერო ლიტერატურაში **-დან // -იდან** თანდებულებადაც გაიაზრება. ამდენად, თანამედროვე ქართულში **-იდან** და **-დან** ვარიანტები შეიძლება პირობითად თანდებულებად მივიჩნიოთ.

უთანდებულო ფორმები დაწყებითი ბრუნვის ფუნქციით ძველი ქართულის მსგავსად დაცულია მთის დიალექტებში:

„ჯერ მეფის სიტყვა არა სჩანს:

შემოგვესია მტერიო,

ფშავით მოიდეს ლაშქარი,

ჩემი ერთგული ერიო“ (ვაჟა-ფშაველა).

„მე კვირია ვარ, მიტირე,

თუშეთით მოსულ გზირია“ (ვაჟა-ფშაველა).

„ავა და ჩავა კახეთსა, **ფშავით** ამბავსა ჰზიდავსა“ (ვაჟა-ფშაველა).

-**იდ-გან** ფორმა საკმაოდ ხშირად გვხვდება XIX საუკუნის მწერალთა ენაში. ამჟამადაც დაცულია ზოგ კილოში (მაგ., იმერულში).

მაგ.: „**შორიდგან** ვუმზერდე სასურველ მხარეს“ (გრ. ორბელიანი); „ცისა ფერს... **სიყრმიდგან** ვეტრფოდი“ (ნ. ბარათაშვილი); „**შორიდგან** სოფელმან მიმაგლო ყარიბობასა, გარნა სახე შენი ვით ვცე თმობასა?“ (ალ. ორბელიანი); „მათ დაღვრემილს სახეზედ ღიმილი ჩნდებოდა და კმაყოფილების შუქი გამოდიოდა მათი კეთილი **თვალეზიდგან**“ (ნ. ლომოური); „ასეთსა გდრუზავ მაგ გოგრაში, რომ **თვალეზიდგან** სულ მაშხალები წამოყარო!“ (ეკ. გაბაშვილი); „ქალებს მეტი სიცილით **თვალეზიდგან** ცრემლები სდიოდათ, კაცების ტაშისკვრით და ვამას ძახილით სახლი ზანზარებდა“ (ეკ. გაბაშვილი); „**შორიდგან** რომ შეგეხედათ ქალებისთვის, მაშინვე იფიქრებდით, რომ ძიძია იმათ არ ეკუთვნოდა“ (ალ. ყაზბეგი); „**თვალეზიდგან** ცეცხლსა ჰყრიდა“ (ალ. ყაზბეგი)...

ჯერ კიდევ „ვეფხისტყაოსნიდან“ მოკიდებული, **-გან** თანდებულისანი მოქმედებითს **დაღმა // დაღმე-**დან მომდინარე **-დამ** თანდებულისანი ფორმები შეენაცვლა ბევრ შემთხვევაში. განსაკუთრებით ფართოდ მოიკიდა **-დამ** თანდებულისანმა ფორმებმა ფეხი XVII-XVIII საუკუნეების სალიტერატურო ენაში და კიდევ უფრო ფართოდ გავრცელდა XIX საუკუნეში აღმოსავლეთ საქართველოდან

გამოსულ მწერალთა ნაწერებში (ილიასთან, ვაჟასთან...): „**ვლადიკავკასი**დამ ტფილისამდე“ (ი. ჭავჭავაძე); „გვედრები, **გზი**დამ ჩამომეცალე“ (ი. ჭავჭავაძე); „**მთი**დამ ბარად მომდინარი არწივი მის კენწეროზე ისვენებდა, მოჰყვებოდა ამაყად ყეფას...“ (ვაჟა-ფშაველა); „მაშინვე კაცი აფრინა მკურნალის მოსაყვანად მახლობელ **ქალაქი**დამ“ (ი. ჭავჭავაძე); „მეორე დღეს უნდა **ქალაქი**დამ გავსულიყავით, მე მღვდლის სანახავად წავედი“ (ი. ჭავჭავაძე).

-**დამ** თანდებულის საკითხი სალიტერატურო ქართულში ამჟამად აქტუალური აღარაა. მის ნაცვლად, ჩვეულებრივ, **-დან** ვარიანტი გვაქვს. **-დამ** თანდებული ფართოდაა გავრცელებული აღმოსავლურ კილოებში, დასავლური კილოებიდან გადმონაშთის სახით გურულშია გვხვდება.

გასული საუკუნის სალიტერატურო ქართულშიც გვექონდა და დღესაც გვხვდება **-გან** და **-დან** (//-**იდან**) თანდებულების აღრევის შემთხვევები.

ა) **-გან** თანდებულის ნაცვლად **-იდან** არის გამოყენებული:

„**ყმო**ბიდან გაგათავისუფლებო“ (ლ. არდაზიანი); „გულდამწვარი ვარ **ზოგიერთებიდან**“ (ე. ნინოშვილი); „**თიხი**დან გამოძერწილი თიხადვე უნდა მიიქცეო“ (ფოლკლორი, ნიარამი); „სალმონელა უმეტესად ფრინველისა და მათი **კვერცხიდან** მომზადებულ საკვებში ხვდება“ („ხვალინდელი დღე“, 2005); „ვინმემ იცით, როგორ კეთდება ბაბუანვერას **ყვავილებიდან** თაფლი?“ (გუგლი); „სადღაც შორს, მთებში, ლურჯი მინა მოიპოვება და ლურჯ ფერს იმ **მინიდან** ამზადებენო“ (გუგლი); „საქორწინო სუფრაზე ყოველთვის არის ე. წ. „ქორწინების ნამცხვარი“, რომელსაც „ხლის ნამცხვარი“ ეწოდება და მზადდება **ალუბლიდან**“ (გუგლი); „პატარებს ათასნაირ ზღაპარსა თუ არაკს გვიყვებოდა, **ხიდან** სათამაშოებს გვითლიდა“ (გუგლი); „**კარტოფილიდან** ათასნაირი კერძი მზადდება“ (გუგლი); „**კვერცხიდან** გოგლიმოგლი გააკეთა და კაკაოც შეურია“ (გუგლი)..

ბ) **-დან** (//-**იდან**) თანდებულის ნაცვლად **-გან** არის გამოყენებული: „სინათლე... შემოდოდა **ფანჯრებისაგან**“ (ე. ნინოშვილი); „გაგრის ცენტრში გთავაზობთ **ზღვისგან 50** მეტრის მანძილზე მდებარე ერთ ჰექტარ მიწას“ (გუგლი); „**სანაპიროსგან** მოშორებით მოჩანდა სასტუმრო „აფხაზეთი“ (გუგლი); „**ზღვისგან** სახლამდე მანძილი უფრო და უფრო გრძელდება“ (გუგლი)..

ძველ ქართულში **-გან** თანდებულის ნაცვლად იმ შემთხვევაში, როცა დღევანდელ ქართულში **-გან** თანდებულის ნაცვლად იხმარება, ჩვეულებრივი იყო: „გამოველ **ქუეყანისგან** შენისა და **ნათესავისაგან** შენისა და **სახლისაგან** მამისა შენისა“ (აბო); „ვითარცა **ზღვსგან** წუეთი წყალი ვინმე აღმოიღო“ (ხანძთელი).

-**ც(ა)** ნაწილაკის დართვისას ორი ფორმა გვექონდა: **ძმისაგან-ც** და **ძმისა-გან-ა-ც**, ხოლო **-ვე** ნაწილაკის დართვისას – მხოლოდ ერთი: **ძმისაგან-ვე**. თანამედროვე ქართულში **ძმისაგან-ც** ტიპი ფაქტობრივად აღარ გამოიყენება, ხოლო **ძმისაგანვე** ფორმა ჩვეულებრივია.

-განაც: „**დედისაგანაც** ბევრი რამ ვისწავლე, იმიტომ რომ მთელი ცხოვრება ბავშვებთან მუშაობს“ („დილის გაზეთი“, 2001); „წარმატებებით ნაქეზებული მშობლები თვით **შვილებისაგანაც** მოითხოვენ სწრაფ და წარმატებულ შედეგებს“ („ახალი ვერსია“, 2003); „...თვითონ ღვიძლი **ძმისაგანაც** შეუძლია განაწყენდეს“ (lib.ge) და სხვ.

8. **-ვით** თანდებული თანამედროვე ქართულში ორ ბრუნვას დაერთვის: მიცემითსა და სახელობითს. XIX საუკუნის ზოგი მწერლის (ილია ჭავჭავაძე, ნიკო ლომოური) ენაში **-ვით** ნათესაობით ბრუნვასთანაც დასტურდება. ამგვარი ფორმები ზოგჯერ თანამედროვე სასაუბრო მეტყველებაშიც გვაქვს: „ვარსკვლავს თავის ფიქრებში საკუთარს ეძახდა, მასთან საუკეთესო **მეგობრისავით** იყო“ (გუგლი); „კარი ძველი იყო, **სახლისავით**. კიბეები ჭრიალებდა. მოაჯირი ცოტათი მორყეული იყო“ (გუგლი); „დარწმუნებული ვარ იმ **კაცისავით** პირველები გაიქცევიან ბრძოლის ველიდან“ (გუგლი)..

მეგობრისავით, სახლისავით, კაცისავით ტიპის წარმოება მიუღებელია სალიტერატურო ქართულისათვის.

მიცემით ბრუნვაში **-ვით** დაერთვის როგორც თანხმომავანფუძიანი, ისე ხმომავანფუძიანი სახელების გავრცობილ ფორმებს მხოლოდობითსა და მრავლობით რიცხვში:

მაგ.: „ისე ნათლად გამოსთქვა აზრი, რომ ყველამ გაგიგოს და **კამეჩსავით** აღარ გალოღნიხოს“ (მ. ჯავახიშვილი); „ოჯახი შენ უნდა ასწიო, – და ჩაიხუტა **შვილსავით**, ცრემლიან გამონათქვამით“ (აკა მორჩილაძე); „მთანმინდა **ბატსავით** გაყვითლებულ ცას აეტუზა“ („ლიტ. პალიტრა“, 2008); „მისი უშნოდ გამოჩორგვილი, კახურ **ჩურჩხელებსავით** გასუქებული, კოტიტა თითები ხმლისა

და თოფის ასაღებად ვერ გამოდგება“ (კ. გამსახურდია); „მხატვარი სკამიდან ჩამოვიდა, უკან დაიხია, **სხვებსავით** შეაცქერდა სურათს“ (აკა მორჩილაძე); „ჭკები ფრენისას ითოშებოდნენ მწვანე ცაში, **ქვებსავით** ცვიოდნენ ძირს“ („საქ. რესპუბ.“, 2006); „მელქისედეკ კათალიკოსი **კალიასავით** ახტა და დახტა, უსასტიკესად დასჯა მოითხოვა მისი“ (კ. გამსახურდია); „და ეს ოცნება **მზესავით** დადის, დავდივარ ნელა საფლავეებს შორის“ (ტ. გრანელი); „ვარ ერთი ვინმე **ცასავით** სუფთა და ცაზე ვრცელი გულის პატრონი“ (მ. გელოვანი); „თუმცა ისიც უნდა გითხრა, რომ მეც **შენსავით** არ დავცარიელებულვარ“ (კ. გამსახურდია); „რავა, რომში ხაჭაპურს კაცი აცხობდა? **ჩემსავით** ყოფილან მაგინი, ბატონო“ (გ. დოჩანაშვილი).

სახელობით ბრუნვაში **-ვით** დაერთვის:

ა) ბოლოთანხმოვნიან სახელებს მხოლოებითა და მრავლობით რიცხვში:

მაგ.: „ბედნიერი, **ბაყაყით** გაბლენძილი ზაალი არსენას აღარც კი ამჩნევდა, ბებერი **ვაცივით** დააბოტებდა“ (მ. ჯავახიშვილი); „მახლობელი მთები შავი **დევებით** ჩასაფრებულან“ (მ. ჯავახიშვილი); „კალოს **ცხენებით** ჯაფა გასნიეს, დადნენ და დაილივნენ“ (მ. ჯავახიშვილი); „**ქორით** გადახედა ბაბალეს, რომელიც მის თვალთახედვის ქვეშ **მწყერით** გაინაბა“ (გ. ლეონიძე); „ზილფები გადმოსკდომოდა სწორედ აყვანილ, გამართულ მხრებზე უდაბნოს **გველებით** წამოსეული“ (კ. გამსახურდია); „ძველი იფნი ქრიალებდა, მკლავმსხვილა და ტანხატულა, ქარმა ნისლი თრიალეთთან **კურდღელივით** აახტუნა“ (მ. გელოვანი); „მოვიდნენ პოლიტიკაში და გაჭრილი **ვაშლებით** ჰგვანან ერთმანეთს“ („ახალი თაობა“, 2013).

ბ) ბოლოხმოვნიანებს მრავლობით რიცხვში:

მაგ.: „დათა თავისთვისაც ზრუნავდა – ისევ დანარჩენ **დედებით**“ (მ. ჯავახიშვილი); „**მთებით** მალლა აზიდული ტალღები ნაპირებს გრიალით ეხეთქებოდნენ“ (ლ. ქიაჩელი); „წელიწადის ეს ოთხთავ დრო ღვიძლი **ძმებით** იყვნენ ჩემთვის“ (დ. შენგელაია).

ამრიგად, **-ვით** დაერთვის ბოლოხმოვნიანი სახელებისა და ნაცვალსახელების მხოლოებითი რიცხვის მხოლოდ მიცემითი ბრუნვისა (გავრცობილს) და მრავლობითი რიცხვის სახელობითი ბრუნვის ფორმებს, ხოლო ბოლოთანხმოვნიანი სახელების მხოლოებითი რიცხვის მიცემითისა (გავრცობილს) და ორივე რიცხვის სახელობითის ფორმებს.

აღსანიშნავია ერთი თავისებურება: როცა **-ვით** ბოლოთანხმოვნიანი სახელის სახელობითი ბრუნვის ფორმას დაერთვის, მას ჩვენებითი ნაცვალსახელი მიცემითი (და არა სახელობითი) ბრუნვის ფორმით ეწყობა: **ამ კაცივით, მაგ კაცივით** და არა: **ეს კაცივით, ეგ კაცივით, ის კაცივით**.

მაგ.: „ვინ უკეთ ხედავს – ჯანმრთელი? თუ – **ამ კაცივით** – საპყარი?“ (ტ. ჭანტურია); „კანონის მიღება და რეალიზაცია როგორ... შენ გელანდება **მაგ კაცივით**?“ (გუგელი); „თვალეების ფორმა ისეთივე ჰქონდა, როგორც იმას, რომელიც **ამ ქალივით** ტანკენარი იყო“ (გიბ.გე); „სიტყვაც ამაღ მოუყოვნავდა კალმის წვერიდან, **ამ ყვავილივით** ფეროვანი და სურნელოვანი“ („საქ. რესპუბ.“, 2011)...

ამრიგად, თანამედროვე სალიტერატურო ენაში ბრუნვის ფორმასთან შერწყმული თანდებულებიანი სახელების მართლწერისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი წესები:

1. იმ შემთხვევაში, როცა თანდებულებიანი სახელს ნაწილაკი არ დაერთვის, **-ზედა, -ზედ, -ზე** სახეობათაგან თანამედროვე ქართულში ერთადერთ სწორ ფორმად უნდა დარჩეს **-ზე (თავზე, ხელზე, მინაზე** და არა: **თავზედ, ხელზედ, მინაზედ...)**.

-ც(ა) ნაწილაკის დართვისას მართებულად უნდა მივიჩნიოთ როგორც ძველი (**-ზედა**) სახეობა, ისე თანამედროვე ქართულში ფართოდ გავრცელებული **-ზე** ვარიანტიანი ფორმები (**მთაზედაც // მთაზეც, მინაზედაც // მინაზეც, სახლზედაც // სახლზეც, ჩემზედაც // ჩემზეც, მეგობარზედაც // მეგობარზეც, რომელზედაც // რომელზეც...**).

-ვე ნაწილაკის დართვისას მართებულ ფორმებად უნდა მივიჩნიოთ როგორც ძველი სახეობის ხმოვანმოკვეცილი (**-ზედ: მთაზედვე, მინაზედვე...**), ისე თანამედროვე ქართულში უკვე

დამკვიდრებული -ზე ვარიანტიანი ფორმები: **სახლზევე, ჩემზევე, შენზევე...**

2. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ერთადერთი მართებული სახეობაა -ში. -ც(ა) ნაწილაკის დართვისას შეიძლება იხმარებოდეს -შია სახეობაც: **ამაშიც და ამაშიაც; მთაშიც და მთაშიაც; ბარშიც და ბარშიაც.** ამათგან უპირატესობა უნდა მიენიჭოს პირველს: **ამაშიც, მთაშიც, ბარშიც.**

3. -ც(ა) ნაწილაკის დართვისას მართებულად უნდა მივიჩნიოთ -თანა (დედასთანაც, მეგობართანაც, სახლთანაც...), ხოლო -ვე ნაწილაკიანი ფორმებთან – -თან სახეობა (დედასთანვე, ძმასთანვე, თქვენთანვე, ჩემთანვე...).

4. -გან თანდებულიან სახელებზე -ც(ა) ნაწილაკის დართვისას მიღებული -გან-ც და -გან-ა-ც ფორმებიდან მართებულად უნდა ჩაითვალოს თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში დამკვიდრებული -გან-ა-ც ვარიანტი (მეგობრისაგანაც, ძმისაგანაც...), ხოლო -ვე ნაწილაკის დართვისას – მხოლოდ გაუფრცობელი ფორმა: **ძმისაგან-ვე.**

5. ნათესაობითი ბრუნვის ფორმებზე -თვის, -კენ და -გან თანდებულების დართვისას ორივე ვარიანტი (გაუფრცობელიც და გავრცობილიც) მართებულად უნდა იქნეს მიჩნეული: **ძმისთვის და ძმისათვის, სახლისკენ და სახლისაკენ, მეგობრისგან და მეგობრისაგან.**

6. -მდე, -მდის, -მდი, -მდინ და სხვა სახეობათაგან მართებულ ფორმად უნდა დარჩეს მხოლოდ ორი: -მდე და -მდის (ქალაქამდე და ქალაქამდის; აქამდე და აქამდის), ამათგან თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში უპირატესია -მდე ვარიანტი.

7. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ერთმანეთისგან უნდა გაიმიჯნოს -გან და -დან (//-იდან) თანდებულიანი ფორმები:

7.1. -გან გამოიყენება მაშინ, როცა თანდებულდართული ფორმა აღნიშნავს ან მასალას, ან მოქმედების წყაროს, ან მოქმედების მიზეზს და მიუგებს კითხვებზე: ვისგან? რისგან? (წერილი მივიღე **ამხანაგისგან** (ამხანაგისაგან); შაქარს ამზადებენ **ჭარხლისგან** (ჭარხლისაგან); მიწვევა მიიღეს **უნივერსიტეტისგან** (უნივერსიტეტისაგან)...

7.2. -დან (//-იდან) გამოიყენება მაშინ, როცა თანდებულდართული ფორმა გამოსატაცს მოქმედების დაწყების ადგილს ან დროს და მიუგებს კითხვებზე: საიდან? რა დროიდან? (ქალაქიდან ჩამოვიდა, **დილიდან** წვიმდა, **სამშობლოდან** დაბრუნდა...).

8. -ვით თანდებული მხოლოდით რიცხვში უნდა დაერთოს მიცემითის გავრცობილ ფორმებს (ხმოვანფუძიანებსაც და თანხმოვანფუძიანებსაც): **დედასავით, მზესავით, ლომსავით, კაცსავით,** ხოლო სახელობით ბრუნვაში – მხოლოდ თანხმოვანფუძიანებს (კაცივით, მეგობარივით, ლომივით), მრავლობით რიცხვში კი – როგორც სახელობითის, ისე მიცემითის ფორმებს: **კაცებივით, მეგობრებივით, დედებივით, ბავშვებსავით, ჩურჩხელებსავით...**

პირის ნაცვალსახელზე -ვით თანდებულის დართვისას შესაბამისი კუთვნილებითი ნაცვალსახელის ფუძე უნდა იქნეს გამოყენებული და ერთადერთ სწორ ფორმად ჩაითვალოს მიცემითბრუნვიანი ვარიანტები (**ჩემსავით, შენსავით, ჩვენსავით, თქვენსავით**).